

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента Улютіної Олени Анатоліївни – на дисертацію Маришук Світлани Анатоліївни «Адміністративно-правова відповідальність нотаріусу та її співвідношення з іншими видами відповідальності», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дослідження. Розбудова в Україні правової держави невід’ємно пов’язана з удосконаленням всіх сторін діяльності державних органів та забезпечення громадянам найбільш сприятливого режиму реалізації їх прав і свобод. Сучасний стан розвитку суспільних відносин, які сьогодні відбуваються в Україні, вимагають нових підходів до формування ефективної правової політики держави та в утворенні міцної та стабільної системи захисту прав та законних інтересів своїх громадян. У цьому ключі, особливої ваги набувають питання діяльності нотаріату, як одного із правозахисних інститутів державної гарантії дотримання законності прав та інтересів кожної людини. В той же час, у своїй роботі нотаріус має утримуватися від вчинення дій, що можуть бути використані для завдання шкоди професійній діяльності нотаріуса або підриву довіри і престижу професії в суспільстві. На нотаріуса покладається не тільки юридична відповідальність перед державою за виконання покладених на нього публічних повноважень, але й моральна відповідальність перед суспільством за свої дії та поведінку. У самій присязі нотаріуса, яку проголошують особи, яким уперше надається право займатися нотаріальною діяльністю, зазначено, що особа присягається виконувати обов’язки нотаріуса чесно й сумлінно, згідно з законом і совістю, поважати права та законні інтереси громадян і організацій, зберігати професійну таємницю, скрізь і завжди берегти чистоту високого звання нотаріуса.

Виходячи з зазначеного вище, можна стверджувати, що дисертаційне дослідження С.А. Маришук – це новий напрямок наукового пошуку, обумовлений відсутністю напрацювань учених, присвячених питанням адміністративної відповідальності нотаріусів, що і визначило тему наукового

дослідження та його спрямованість на обґрунтування теоретичної моделі в частині притягнення нотаріусів до юридичної відповідальності.

Належним необхідно визнати методологічний підхід щодо дослідження. Він свідчить про достатній рівень володіння дисертантом загальними та спеціальними методами наукового пізнання та вмінням використовувати їх для вирішення завдань, поставлених у роботі. Достатній рівень наукових узагальнень базується на системному підході. Були також використані інші методи, характерні для наукових робіт з юридичних наук: логіко-семантичний, аналізу і синтезу, порівняльно-правовий, системний, метод групування, структурно-логічний тощо. Методи і прийоми доречно використані для формулювання авторських дефініцій та висновків, які складають основний понятійний апарат та зміст дослідження, є засадами обґрунтування запропонованих висновків і рекомендацій щодо змін до чинного законодавства.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна.

Наукові положення, рекомендації та висновки дослідження, проведеного С.А. Марищук, є належним чином обґрунтованими та достовірними, оскільки обумовлені використанням об'єктивних даних щодо особливостей притягнення до адміністративної відповідальності нотаріуса та співвідношення останньої з іншими видами відповідальності.

Наукова новизна одержаних результатів визначається сучасною постановкою проблеми, застосуванням відповідного теоретико-методологічного апарату та практики реалізації норм чинного адміністративного законодавства, яке регулює особливості притягнення до адміністративної відповідальності нотаріуса та співвідношення останньої з іншими видами відповідальності, а також формулюванні на цій основі пропозицій та рекомендацій щодо внесення змін до чинного законодавства із зазначених питань.

З урахуванням сучасних підходів, наявних у юридичній науці, С.А. Марищук формулює основні параметри проблеми, яка вирішується у

дисертаційній праці, та концептуальні засади її розв'язання, а також спрямовує одержані результати на підвищення практики правозастосування щодо особливостей притягнення до адміністративної відповідальності нотаріуса.

Загальне позитивне враження від дисертації С.А. Марищук підкріплюється результатами, які характеризують її наукову новизну.

Зокрема, автором обґрунтовано, що проблематика базових конструкцій термінологічної основи інституту адміністративної відповідальності існує не ізольовано, а в синергії з проблематикою теоретичного та концептуального характеру, що обумовлює необхідність комплексного узгодження та перегляду системних знань адміністративно-деліктного права, пов'язаних з вирішенням та уточненням ряду питань щодо: 1) визначення місця адміністративно-деліктного права в системі адміністративного права; 2) уточнення функцій та завдань адміністративної відповідальності; 3) класифікації та систематизації суспільних відносин, які регулюються адміністративно-деліктним правом; 4) визначення та нормативної фіксації кола суб'єктів адміністративної відповідальності; 5) уточнення підстав адміністративної відповідальності з урахуванням відповідальності юридичних осіб приватного та публічного права; 6) класифікації та нормативної фіксації заходів адміністративного примусу у кореляції із заходами адміністративної відповідальності (с. 29).

З позитивного боку слід відмітити позицію дисертанта в частині розкриття правового становища нотаріуса в системі публічної служби, що характеризується поєднанням декількох правових статусів, які визначають його місце у спектрі публічно-правових зв'язків – родового (професійного) статусу нотаріуса та окремих спеціальних правових статусів, обумовлених наявністю додаткових функцій та повноважень нотаріуса, відмінних від нотаріальних, які диференційовані за 1) суб'єктним критерієм; 2) характером або внутрішнім змістом (с. 42).

В дисертаційному дослідженні наголошено, що проблемні питання щодо розмежування видів відповідальності нотаріуса обумовлені невизначеністю виду відповідальності на законодавчому рівні, що створює передумови

порушення ст. 61 Конституції України, якою визначено, що ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення (с. 61).

Обґрунтовано, що правові засади, відображаючи нормативну складову правової моделі функціонування і реалізації інституту юридичної відповідальності нотаріуса, представлені сукупністю матеріальних та процесуальних норм, що визначають підстави, умови, межі, форми та порядок притягнення до відповідальності нотаріуса, об'єктивованих у нормативно-правових актах, пов'язаних інтегральними зв'язками різного характеру (с. 77).

В дисертації ретельно проаналізовано та досліджено принципи притягнення до відповідальності нотаріуса незалежно від їх формального закріплення чи існування на догматичному рівні, оскільки останні втілюють і відображають правову природу, зміст, мету і призначення цього інституту в найбільш узагальненому та концентрованому вигляді, виступають векторно-ціннісним підґрунтям для його функціонування і реалізації, а також орієнтиром для розвитку правотворчої та правозастосовної практики (с. 81).

Велику увагу приділено підставам притягнення до адміністративної відповідальності нотаріуса. Наголошено, що підстави адміністративної відповідальності нотаріусів характеризуються складним механізмом реалізації, до участі в якому залучені й недержавні суб'єкти (с. 120).

В роботі виділено та детально досліджено особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення (проступки) за участю нотаріуса, а саме: 1) можливість вирішення справи про адміністративне правопорушення нотаріуса в судовому та позасудовому порядку; 2) наявність підзаконних нормативно-правових актів, які регламентують діяльність та компетенцію суб'єктів влади та недержавних суб'єктів, що забезпечують провадження і беруть в ньому участь на різних його стадіях та етапах; 3) рішення суду можуть виступати підставами для застосування «адміністративних стягнень» (наприклад у вигляді позбавлення нотаріуса спеціального професійного права), які потребують реалізації відповідного провадження (с. 148-150).

В дисертації обґрунтовується класифікація суб'єктів провадження у справах про адміністративні правопорушення за участю нотаріуса. Запропоновано визначення змісту адміністративної процесуальної правосуб'єктності нотаріусів із визнанням їх процесуальних прав і обов'язків. Особлива увага приділена аналізу юрисдикційних процесуальних форм за участю нотаріуса (судова та позасудова) (с. 161).

Дисертантом здійснено аналіз зарубіжного досвіду правового регулювання інституту відповідальності нотаріуса та доведено, що латинський тип нотаріату поширений більше інших, проте у нашій державі відбувається самостійний розвиток нотаріату із врахуванням національної ментальності та значення нотаріату у юридичній практиці. Аналіз нормативно-правових актів зарубіжних країн в частині відповідальності нотаріуса надав можливість вказати на доцільність систематизації нормативно-правових актів в частині притягнення нотаріуса до юридичної відповідальності, оскільки відповідальність останніх визначена недостатньо, що в деякій мірі сприяє латентності правопорушень (с. 185).

Схвальної оцінки заслуговує висновок дисертанта щодо сформульованих напрямків вдосконалення адміністративного законодавства в частині притягнення нотаріусів до юридичної відповідальності, що є неодмінною умовою належного функціонування публічно-правового інституту, спрямованого на позасудову охорону і захист прав та законних інтересів суб'єктів права. Перспективними напрямками вдосконалення адміністративного законодавства в частині притягнення нотаріусів до юридичної відповідальності визначено: внесення змін до Закону України «Про нотаріат» в частині посилення контролю за дотриманням законодавства нотаріусами органами професійного самоврядування нотаріусів; розробка та прийняття «Положення про порядок притягнення нотаріусів до професійної відповідальності»; приведення термінологічної визначеності обов'язків нотаріуса у законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню

тероризму» до закону України «Про нотаріат» з метою упорядкування адміністративної відповідальності останніх.

Вказані положення наукової новизни можуть бути використані для проведення наукових досліджень, удосконалення законодавства в частині процесуального порядку притягнення нотаріусів до юридичної відповідальності.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових фахових виданнях. Основні теоретичні висновки та практичні рекомендації, що містяться у дисертації, викладені у п'яти наукових статтях, з яких чотири опубліковано у наукових фахових виданнях України, одну – у іноземному науковому виданні, а також у тезах трьох доповідей на науково-практичних конференціях. Основні висновки і рекомендації, отримані в процесі здійснення дослідження, знайшли відображення у наукових публікаціях.

Дисертаційне дослідження виконане авторкою самостійно з використанням останніх досягнень теорії адміністративного права. Усі сформульовані в ньому положення, висновки та пропозиції обґрунтовані на основі особистих досліджень авторки. Світлана Анатоліївна Маришук для аргументації власних положень і висновків використовувала напрацювання інших вчених, на які обов'язково робилися посилання.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до вимог, встановлених МОН України. Встановлюючи значущість для науки і практики результатів дослідження, проведеного С.А. Маришук, варто вказати, що воно вирішує наукову проблему, оскільки результати роботи поглиблюють існуючі уявлення про правову природу, сутність та особливості притягнення до юридичної відповідальності нотаріусів й можуть бути основою для подальших наукових досліджень з відповідної проблематики, а також містить висновки та пропозиції, що можуть бути використані для вдосконалення чинного та перспективного адміністративного законодавства пов'язаних із удосконаленням процесуального порядку притягнення нотаріусів до юридичної

відповідальності. Матеріали дисертаційного дослідження можуть використовуватись при викладанні дисциплін «Адміністративне право», «Сучасні проблеми адміністративного права», «Судові та правоохоронні органи» у закладах вищої освіти юридичного профілю.

Дискусійні положення дисертаційного дослідження. У цілому позитивно оцінюючи дисертацію Світлани Анатоліївни Маришук, необхідно висловити ряд зауважень, звернути увагу на твердження, що викликають сумніви та можуть слугувати підґрунтям для дискусії під час її захисту:

1. У підрозділі 1.2 «Правовий статус нотаріуса в системі публічної служби та можливість притягнення останнього до юридичної відповідальності» дисертант на підставі аналізу позицій вчених зазначає, що нотаріус має унікальний дуалістичний статус, який обумовлює необхідність віднесення його до посадових осіб незалежно від того, що він не перебуває на державній службі та не входить до штату державного апарату. Зазначена позиція потребує пояснення.

2. Дисертант характеризує специфіку правового статусу нотаріуса в системі публічної служби виходить з того, що відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» нотаріуси не визнаються особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, але прирівнюються до таких осіб виключно для цілей, визначених Законом, як особи, що здійснюють професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг. Під час захисту хотілось би почути більш детально про відповідальність нотаріуса за корупційні правопорушення.

3. Однією із важливих, на мою думку, задач, які здобувачка поставила до виконання за результатами дослідження є опрацювання зарубіжного досвіду правового регулювання інституту відповідальності нотаріусів та можливість його адаптації до національної правової системи. Слід відмітити, що така задача була досить успішно виконана (реалізована) авторкою у підрозділі 3.1. Однак хотілося б почути думку авторки, стосовно, найбільш сприятливої моделі притягнення нотаріуса до юридичної відповідальності в окремо взятій

країні, яку хоча б частково можна було б реалізувати в Україні.

4. Пропозиції і рекомендації дисертантки були б більш презентабельними, а висновки – переконливішими, якби здобувачка зміни до норм діючого законодавства, які спрямовані на врегулювання питань притягнення нотаріусів до адміністративної відповідальності виклала окремо в додатках до дисертаційної роботи.

В цілому зазначені зауваження не впливають на позитивну оцінку виконаної роботи і характеризують її новаторський характер та складність предмету наукового аналізу, що викликає бажання дискутувати.

На підставі викладеного можна зробити наступний **в и с н о в о к**:

дисертація Маришук Світлани Анатоліївни «Адміністративно-правова відповідальність нотаріусу та її співвідношення з іншими видами відповідальності» є завершеною самостійною працею, в якій отримано ряд нових науково обґрунтованих теоретичних результатів, що в сукупності вирішують важливу наукову проблему формування теоретичної моделі адміністративно-правової відповідальності нотаріусу та має значення для розвитку науки адміністративного права. Дисертаційна робота відповідає вимогам п. п. 9, 11-13 постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок присудження наукових ступенів» від 24 липня 2013 року № 567 щодо кандидатських дисертацій, а її авторка – Маришук Світлана Анатоліївна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:
професор кафедри
адміністративного та фінансового права
Національного університету біоресурсів і
природокористування України,
кандидат юридичних наук, доцент

Олена УЛЮТІНА

